

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: סיפור קצר
פרק שני: דרמה
פרק שלישי: רומאן ונובלה
פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת רחל)
הפרק הראשון (סיפור קצר — 32 נקודות) הוא חובה.
משלושת הפרקים: השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 34 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי
(2) רשימת יצירות
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ולנבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפור קצר

שים לב: פרק זה הוא חובה.

ענה על שתיים מן השאלות 1-3 (לכל שאלה – 16 נקודות).

אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

שים לב: על השאלות 1-2 אין לענות על פי הסיפור "חלום בדמי כבוד" מאת גרמאו מנגיסטו.

1. תאר אירוע מרכזי בסיפור קצר שלמדת, והסבר כיצד אירוע זה משפיע על ההתפתחות של עלילת הסיפור.

2. תאר את הקשיים של דמות מרכזית בסיפור קצר שלמדת, והסבר כיצד היא מתמודדת עם קשיים אלה. בתשובתך כתוב גם אם בסיום הסיפור הדמות מתגברת על הקשיים שלה.

חלום בדמי כבוד / גרמאו מנגיסטו

3. בסיפור זה בא לידי ביטוי מפגש בין עולמות שונים.

תאר מפגש זה, והסבר את תרומתו להבנת הרעיון המרכזי בסיפור.

פרק שני – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 4-7 (34 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלר", "רומיאו ויוליה"

4. סבל הוא יסוד מרכזי בכל טרגדיה.
כיצד הסבל בא לידי ביטוי בטרגדיה שלמדת? הסבר את התרומה של סבל זה לבניית משמעות הטרגדיה.
5. בחר בשתיים מדמויות המשנה בטרגדיה שלמדת. תאר אותן, והסבר את התרומה שלהן לאפיון דמותו של הגיבור הטרגי.

מחזה מודרני

6. לחץ חברתי או מחויבות לבני משפחה (ולפעמים שניהם) משפיעים על חייה של הדמות המרכזית במחזות רבים.
תאר מצב כזה על פי עלילת המחזה המודרני שלמדת, והסבר את תרומתו לבנייה של משמעות המחזה.
7. תאר את הסיום של המחזה המודרני שלמדת, והסבר את התרומה של סיום זה להבנה של משמעות המחזה.
הדגם את דבריך.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 8-9 (34 נקודות).

8. ביצירות רבות דמויות מרכזיות מתמודדות עם החלטות ובחירות חשובות. מה הן ההחלטות והבחירות החשובות שהדמות המרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת מתמודדת עימן? הסבר מה ההחלטות והבחירות האלה מלמדות על הדמות הזאת. הדגם את דברך.
9. שם היצירה, מוטיב, סמל ונקודת מפנה בעלילה הם אמצעים המסייעים בעיצוב משמעות היצירה. כיצד באים לידי ביטוי ברומאן או בנובלה שלמדת שניים מן האמצעים האלה? הסבר את תרומתם להבנה של משמעות היצירה.

פרק רביעי — שירה

(שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת רחל)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 10-17 (לכל שאלה — 17 נקודות).

שירת ימי הביניים

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

לבי במזרח / יהודה הלוי

לבי במזרח ואנכי בסוף מערב – / איך אטעמה את אשר אכל ואיך יערב?
 איכה אשלים נדרי ואסרי, בעוד / ציון בחבל אדום ואני בכבל ערב?
 יקל בעיני עזב כל טוב ספרד, כמו / יקר בעיני ראות עפרות דביר נחרב!

א. על פי השיר, מה המשורר רוצה, ומה הוא מוכן לעשות כדי להגשים את הרצון שלו? הסבר והדגם את דבריך.
 (9 נקודות)

ב. הצג והסבר שתיים מדרכי העיצוב בשיר שבאמצעותן בא לידי ביטוי הרצון של המשורר. (8 נקודות)

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יפה נוף / יהודה הלוי

יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב, / לך נכספה נפשי מפאתי מערב!
 המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם, / כבודך אשר גלה ונוף אשר חרב.
 ומי יתניני על כנפי נשרים, עד / ארוה בדמעותי עפרך ויתערב!
 דרשתיך, ואם מלכך אין בך ואם במקום / צרי גלעזך – נחש שרף וגם עקרב.
 הלא את אבניך אחונן ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

א. על פי השיר, תאר את המצב הקשה של ציון, והסבר מדוע בכל זאת המשורר רוצה להגיע אליה. (9 נקודות)

ב. הבא מן השיר שני אמצעים אומנותיים המאפיינים את שירת ימי הביניים, והסבר אותם. (8 נקודות)

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

הבא מבול / יהודה הלוי

הבא מבול ושם תבל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,
ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / הסף הכל ושכבו מעצבה?
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.
ואשגח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמים ותבה,
ולויתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה.
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!
וים יזעף – ונפשי תעלז, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

הסבר את התרומה של תיאורי הטבע בשיר לבניית משמעות השיר. הדגם את דבריך.

שירת ביאליק

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

בית 1	כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את בקר חיהם הרנינה;
ואני, גוזל רך, נשתכחתי מלב
תחת כנפי השכינה.	בית 4	וכשפלה לבבי לחלון, לאור,
וכשצר לי המקום מתחת לכנפה –
כבשה ראשה בכתפי, ודמעתה עליך
גמרתי נטפה.
בית 2	בדד, בדד נשארתי, והשכינה אף-היא
כנף ימינה השבורה על-ראשי הרעידה.
ידע לבי את לבה: חרד חרדה עלי,
על-בנה, על-יחידה.	בית 5	חרש בכטה עלי ותתרפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי..."
בית 3	כבר נתגרשה מכל-האזיות, רק-עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה –
בית-המדרש – ותתכס בצל, ואהי
עמה יחד בצרה.	בית 6	וכעין סיום שלי-קניה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אזני בבכי החרישית ההיא
ובדמעה ההיא הרוחת –

א. על פי הבית הראשון בשיר, הסבר את הניגוד בין "כולם" לבין "אני". הדגם את דבריך. (7 נקודות)

ב. כיצד בא לידי ביטוי בשיר רצונו של המשורר להיות כמו כולם? הסבר והדגם את דבריך. (10 נקודות)

שירת רחל

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צור עולמי כעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה,
רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי – כדרךך אל צמרת –
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים זדונה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הלזי והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

הסבר והדגם את התרומה של הדימוי המרכזי בשיר להבנת המצב הרגשי של המשוררת.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פגישה, חצי פגישה / רחל

פגישה, חצי פגישה, מבט אחד מהיר,
קטעי ניבים סתומים – זה די...
ושוב הציף הכל, ושוב הכל הסעיר
משבר האשור והדוי.

אף סכר שכחה – בניתי לי מגן –
הנה הנה כלא הנה.
ועל ברכי אכרע על שפת אגם סואן
לשתות ממנו לרויה!

הסבר כיצד באמצעות מוטיב המים באים לידי ביטוי בשיר השינויים ברגשות של המשוררת. הדגם את דבריו.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מיכל / רחל

וּתְאַהֵב מִיכָל בֵּת שְׂאוֹל אֶת דָּוִד ... וּתִבְזֹ לוֹ בְּלִבָּהּ
(שמואל א', י"ח, כ'; שמואל ב', ו', ט"ז)

מיכל, אחות רחוקה! לא נתק חוט הדורות,
לא שלטו בכךמך הנוגה חרלי הזמן,
על כתנת משיך לא דהו פסי ארגמן
וצלצול אצעדות זהבך עוד האזן תקלט.

לא אחת ראיתיך נצבת ליד האשנב,
בעינך היפה מהולים גאון ורך;
מיכל, אחות רחוקה, אני עצובה כמוך,
כמוך נדונותי לבוז לאשר אהב.

המשוררת מתארת את הרגשות שלה באמצעות הדמות של מיכל מן המקרא.

הסבר והדגם קביעה זו.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בְּאֶחָד גִּלְגּוּלֵי/ רַחֵל

הִיִּיתִי חָיָה בֵּין חַיּוֹת הַשָּׂדֶה
בְּיָמִים רְחוֹקִים, בְּאֶחָד גִּלְגּוּלֵי?
וַיֵּאָזֶז לִי קִרְבַּת הָאָחוֹת לְחִי
וַאֲיֵמַת הָאָדָם הָרוּדָה?

אֶפְרַת הַנוֹצָה וְחֶסֶרֶת הַמָּגֵן
גִּלְגָּלָה-פְּרָפְרָה בִּי נִשְׁמַת צָפוֹר?
מְנַגֶּנֶה עֲגֻמוּמִית, אֶהְבֵּת הַדְּרוֹר –
הֵן מְמֻנָּה, מְמֻנָּה שְׂתִיָּהּ.

וְאוּלֵי בְּגִלְגּוּל הָרְחוֹק-קָדוֹם
הִיִּיתִי גְבַעֲלֵ-עֲשָׂבִים יִרְקָרֵק?
וְלָכֵן בְּאִמִּי־אֲדָמָה אֲדַבֵּק,
וּמְנוּחִי בְּחִיקָה הַשְּׁחוּם.

מה הם הגלגולים השונים המתוארים בשיר? הסבר והדגם את תרומתם לבניית משמעות השיר.

בהצלחה!